

dona ad gratiam gratum facientem pertinentia, quae simul infunduntur, et sine quibus Spiritus sanctus non habetur; sed dona gratis data dantur magis ad manifestationem Spiritus recepti, quam ad con-

DISTINCTIO XVIII.

Utrum Spiritus sanctus eadem ratione dicatur donum et datum, sive donatum.

Practerea diligenter considerandum est, cum Spiritus sanctus dicatur donum et datum, utrum et eadem ratione utrumque nomen et conveniat: quod utique videri potest.

Quare ita esse videtur.

Cum enim idem sit Spiritus sanctum dari et Spiritum sanctum donari, ex eadem ratione videtur Spiritus sanctus dici datum et donum. Hoc etiam videtur Augustinus significare (in lib. 13 de Trinit., cap. 19) cum ait: « Spiritus sanctus intantum donum Dei est, in quantum datur eis » quibus datur; apud se autem Deus est, etsi nemini datur. » Evidenter dicit, Spiritum sanctum donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tantum appellatur donum, quia datur; non ab aeterno fuit donum, quia non datur nisi ex tempore.

Responsio quare datum vel donatum dicatur Spiritus sanctus.

Ad quod dicitur, quia Spiritus sanctus et donum dicitur et datum, sive donatum sive datum ex eo tantum dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Hic quare donum.

Donum vero dicitur non ex eo tantum quod donetur, sed ex proprietate quam habuit ab aeterno, unde et ab aeterno fuit donum. Semper enim donum fuit, non quia daretur, sed quia processit a Patre et Filio. Unde Augustinus (in lib. 4 de Trinit., c. 20) ait: « Sicut natum esse est Filio a Patre » esse, ita Spiritus sanctum donum Dei esse est a Patre et a Filio » procedere. » Hic aperte ostenditur quod Spiritus sanctus ex dono est, quod procedit a Patre et a Filio, sicut Filius eo est a Patre quod natus est ab eo. Non enim idem est Filio esse a Patre, et Spiritui sancto, id est, non ea proprietate Filius dicitur esse a Patre, quia Spiritus sanctus. Nam Filius dicitur esse a Patre, quia genitus est ab eo; Spiritus sanctus vero dicitur esse a Patre et a Filio, quia Spiritus sanctus est donum Patris et Filii, id est, quia procedit ab utroque. Ex enim dicitur Spiritus sanctus, quod donum, et eo donum quo procedens, unde Augustinus (in lib. 5 de Trinit., cap. 11) ait: « Spiritus sanctus qui non est Trinitas, sed in Trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur Spiritus sanctus, relative dicitur, cum et ad Patrem et ad Filium refertur, quia Spiritus sanctus et Patris et Filii Spiritus est; sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei: donum est enim Patris et Filii, quia et a Patre procedit, et a Filio. » Evidenter his verbis aperte ostenditur eadem relatione dici Spiritum sanctum, et donum. Donum autem, quia procedit a Patre et Filio. Proprietas ergo qua dicitur Spiritus sanctus vel donum, processio ipsa est de qua post plenus agemus cum aliis. Cum ergo ab aeterno processerit ab utroque, et ab aeterno donum fuit; non ergo Spiritus sanctus eo tantum dicitur donum, quia donatur; nam et ante fuit donum quam donaretur. Unde Augustinus (in lib. 5 de Trinit., cap. 13) ait: « Semper Spiritus sanctus » procedit, et non ex tempore, sed ab aeternitate procedit. » Sed quia sic procedit, ut esset donabile, iam donum erat » antequam esset cui donaretur. Aliter enim intelligitur cum » dicitur donum, aliter cum dicitur donatum; nam donum » potest esse etiam antequam detur; donatum autem, nisi » datum fuerit nullo modo dici potest. (Et cap. 16.) Sempiternae ergo Spiritus sanctus est donum, temporaliter autem » donatum. » His verbis aperte ostenditur quod sicut Spiritus sanctus ab aeterno procedit, ita ab aeterno donum est; non quia donaretur a Patre Filio vel a Filio Patri, sed quia ab aeterno processit donabilis.

jungendum Spiritui, et hoc propter utilitatem aliorum, 1 Corinth. 12. et dividuntur diversis prout competit utilitati Ecclesiae.

Quaeritur cui donabilis.

Sed quaeritur cui donabilis; utrum Patri et Filio, an tantum nobis qui nondum eramus. Si autem non erat donabilis Patri et Filio, sed tantum nobis, et ex eo donum erat, quia sic donabilis procedebat, videtur quod Filius semper eadem ratione donum fuerit, quia ab aeterno processit a Patre donabilis nobis; in tempore; nam et de Filio legitur, Isai. 9. quod datus est nobis. Ad quod dicitur quia Spiritus sanctus nobis tantum, non Patri vel Filio, donabilis processit, sicut et nobis tantum datus est. Et Filius vere datus est nobis, et ab aeterno processit a Patre non ut donabilis tantum, sed ut genitus qui et donari posset. Processit ergo ut genitus et donabilis; sed Spiritus sanctus non procedit ut genitus, sed tantum ut donum. Donum autem semper fuit, non solum quia donabilis, sed quia ab utroque processit, et quia donabilis fuit. Unde Augustinus (in lib. 5 de Trinit., cap. 13, circa finem) ait: « Eo ipso quod daturus erat eum Deus, iam » donum erat, etiam antequam daretur, et ideo donabilis » est; sed aliter donabilis quam Filius; nam et aliter datus » et aliter processit quam Filius. Filius enim processio genitura est, vel natus; Spiritus sancti vero processio natus » vitus non est; utraque vero ineffabilis est. »

Quod sicut Filius nascendo accepit non tantum ut esset Filius, sed etiam essentia; ita et Spiritus sanctus procedendo accepit non tantum ut esset donum, sed etiam ut esset essentia.

Et notandum quod sicut Filius nascendo accepit non tantum ut Filius sit, sed omnino ut sit, et ut ipsa substantia sit, ita et Spiritus sanctus a Patre et Filio procedendo, accepit non tantum ut Spiritus sanctus sit vel donum, sed etiam ut omnino sit, et ut substantia sit: quod utique non accepit ex eo quod datur: nam cum non dicitur nisi ex tempore, si hoc haberet ex eo quod datur, accepisset ergo ex tempore ut esset. Unde Augustinus (in 3 lib. de Trinit., cap. 13) ait: « Filius » non hoc tantum habet nascendo, ut Filius sit, sed omnino » ut sit. » Quaeritur ergo, utrum Spiritus sanctus, eo quod datur, habeat non tantum ut donum sit vel omnino ut sit. Quod si non est, nisi quia datur; id est, si non habet esse, nisi eo quod datur; sicut Filius nascendo habet non tantum ut sit Filius, quod relative dicitur, sed omnino ut sit ipsa substantia: quomodo iam Spiritus sanctus, et ad ipsa substantia, cum non prius daretur quam esset cui daretur? Non ergo eo quod datur, sed procedendo habet ut sit donum et ut sit essentia; sicut Filius, non eo quod datus est, sed nascendo accepit, non tantum ut sit Filius, sed ut sit essentia. Unde Augustinus (in 13 lib. de Trinit., cap. 26) ait: « Sicut » Filio praestat essentiam sine initio temporis, sine ulla mutabilitate naturae de Patre generatio; ita Spiritus sancto » praestat essentiam sine ulla initio temporis, sine ulla mutabilitate naturae, de utroque processio. »

Quod (1) ex praedictis videtur quod Filius non tantum sit Filius natus, sed etiam essentia, et similiter Spiritus sanctus processione.

Hic oritur questio: Si Filius nascendo habet, non tantum ut sit Filius, sed ut sit essentia; et Spiritus sanctus procedendo, non tantum ut sit donum, sed ut sit essentia: ergo et Filius natus essentia est, et Spiritus sanctus processione essentia est, cum alibi dicitur, quod nec Pater eo Pater est quo Deus, nec Filius eo Filius quo Deus, nec Spiritus sanctus eo donum quo Deus: quia, ut ait Augustinus (in 7 lib. de Trinit., cap. 2) his nominibus eorum relativa ostenduntur, non essentia. Unde post plenus agemus (dist. 26).

(1) Al. Questio. Ex praedictis videtur quod Filius non tantum sit Filius natus, sed etiam Deus, vel essentia (item de similitudine essentia) et Spiritus etc.

Responsio.

Ad quod breviter respondentes, dicimus, quia nec Filius natus essentia est, sed tantum Filius; nec Spiritus sanctus processione essentia est, sed tantum donum; et tamen utraque, ille nascendo, iste procedendo, accepit ut esset essentia. Non enim, ut ait Hilarius (in lib. 5 de Trinit., circa finem) per defectum aut promotionem aut derivationem ex Deo, Deus est, sed ex virtute naturae in naturam eandem natus est; et ex virtute naturae in naturam eandem processione subsistit Spiritus sanctus.

Exponit verba Hilarii.

Quod ita intelligi potest. Ex Patre, qui est virtus ingenita, naturam quam habet eandem Filius, natus est, id est nascendo, et Spiritus sanctus processione, id est procedendo, habet. Unde ipse idem aperit eloquens, quod dixerat aperit, subdens (5 de Trinit., circa finem): « Nativitas Dei non potest » eam de qua projecta est naturam tenere. Non enim aliud » quam Deus subsistit, quod non aliunde quam de Deo subsistit. » Evidenter his verbis aperit quomodo accipiendum sit illud: « De Patre generatio praestat essentiam Filio; et de » utroque processio praestat essentiam Spiritui sancto; » non quia ille essentia sit Filius, et iste essentia sit Spiritus sanctus, immo proprietate personali; sed quia et ille nascendo, et iste procedendo, essentiam habet eandem, et totam quae in Patre est.

Quod Spiritus sanctus dicitur donum et donatum secundum praedictos duos processiois modos.

Ex praedictis patet quod Spiritus sanctus sempiternus donum est, et temporaliter datum vel donatum: ex quo apparet illa distinctio geminae processiois, de qua supra egimus. Nam secundum alteram processioem dicitur donatum vel datum; secundum alteram vero dicitur donum.

Secundum hoc quod donum est, refertur ad Patrem et Filium; secundum quod datum, ad eum qui dedit, et ad eos quibus datum est.

Et secundum hoc quod sempiternus donum est, refertur ad Patrem et Filium; secundum vero hoc quod datum vel donatum, et ad eum qui dedit, refertur, et ad eos quibus datur; et eius dicitur esse qui dat, et illorum quibus datur. Unde Augustinus (in 3 lib. de Trinit., cap. 14) ait: « Quod datum est, et ad eum qui dedit, refertur, et ad eos » quibus dedit. Haec Spiritus sanctus, non tantum Patris » et Filii, qui dederunt, sed etiam noster dicitur, qui accepimus. Spiritus ergo et Dei est, qui dedit, et noster, qui accepimus; non ille spiritus noster, quo sumus, quia ipse » spiritus est hominis, qui in ipso est; quomvis et illum spiritum qui hominis dicitur, utique accepimus; sed aliter ille » aliter iste noster dicitur. Aliud est enim quod accepimus » ut essemus; aliud quod accepimus ut sancti essemus. »

Divisio textus.

Postquam determinavit de temporali processione Spiritus sancti, hic determinat nomen quod sibi competit secundum rationem qua temporaliter procedit, scilicet donum. Dicitur ergo in duas partes: in prima determinat de dono, secundum quod dicitur de Spiritu sancto per comparisonem ad alia dona; in secunda determinat de hoc nomine donum de Spiritu sancto dicto, per comparisonem ad hoc nomen datum, quod etiam de ipso dicitur, ibi: *Practerea diligenter considerandum est, cum Spiritus sanctus dicatur donum et datum, utrum eadem ratione utrumque nomen et conveniat.* Et haec dividitur in duas: in prima inquiri, utrum eadem ratione Spiritus sanctus dicitur donum et datum, et obicitur ad utramque partem; in secunda determinat questionem, ibi: *Ad quod dicitur quod Spiritus sanctus et donum dicitur et datum.* Et haec dividitur in duas: in prima ostendit differentiam doni ad datum, se-

Quod autem Spiritus sanctus noster dicitur, Scriptura ostendit: scriptum est enim de Joanne (Luc. 1), quod in spiritu Eliae veniret. Ecce dicitur est Eliae spiritus, quem accepit Elias, scilicet Spiritus sanctus (1). Et Moysi aut Dominus (Num. 11, 17): « Tollam de spiritu tuo, et dabo eis; » id est, dabo illis de Spiritu sancto quem iam tibi dedi. Ecce et hic dicitur est Spiritus Moysi. Patet ergo quod spiritus noster dicitur Spiritus sanctus, quia nobis datus, et datus utique ad hoc ut sancti essemus; spiritus vero creatus ad hoc est datus ut essemus.

An Filius, cum sit nobis datus, possit dici noster, ut Spiritus sanctus.

Hic quaeritur, utrum et Filius, cum sit nobis datus, dicitur, vel possit dici noster. Ad quod dicimus, quod Filius dicitur noster panis, noster redemptor et huiusmodi; sed noster filius non dicitur: quia filius dicitur tantum relative ad eum qui genuit; et ideo noster filius non potest dici, sed Patris tantum. In eo autem quod dicitur datus, et ad eum qui dedit, et ad eos quibus datus est, refertur ut Spiritus sanctus; qui etiam cum in Scriptura, ut supra dictum est, dicitur spiritus noster, vel spiritus tuus, ut de Moyses et Elia dicitur est, nusquam tamen in Scriptura occurrit. Ita dicitur Spiritus sanctus noster, vel tuus, vel illius; sed spiritus noster, vel tuus spiritus, vel illius, quia Spiritus sanctus eo dicitur quo donum; et utrumque relative dicitur ad Patrem, et Filium; et hoc sempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum nostrum, accipitur donum pro donato vel dato. Cum vero donum accipitur eo modo quo Spiritus sanctus donum tantum Patris et Filii dicitur, non hominis: ita et Filius sub hac appellatione non potest dici noster, ut dicitur filius noster, sicut nec dicitur Spiritus sanctus noster: et tamen de Filio dicitur Panis noster; et de Spiritu, Spiritus noster: ille noster panis quia nos reficit, nobis datus; iste noster spiritus, quia nobis inspiratur a Patre et a Filio, et in nobis spirat sicut vult. Unde Augustinus (in 3 lib. de Trinit., cap. 14) ait: « Quod » de Patre natum est, ad Patrem solum refertur, cum dicitur » tur Filius; et ideo Filius Patris est, et non noster. » Dicitur tamen etc. « Panem nostrum da nobis » (Matth. 6, 2), sicut dicitur spiritum nostrum.

Utrum Spiritus sanctus ad seipsum referatur.

Post haec quaeritur utrum Spiritus sanctus ad seipsum referatur. Hoc enim videtur ex praedictis (distinct. 13), posse probari. Si enim quod datur, refertur ad eum qui dat et ad eum cui datur; et Spiritus sanctus datur a seipso, ut praedictum est (loc. cit.); ergo refertur ad seipsum. Cujus questionis determinationem in posterum differimus donec (infra, dist. 30) tractemus de his quae relative dicuntur de Deo ex tempore, in quibus datum et donatum continentur.

(1) Al. Ecce dicitur est Eliae Spiritus sanctus, quem accepit Elias; et Moysi etc.

endum quod de Spiritu sancto dicuntur, quantum ad id quod in ipso dono est; in secunda, quantum ad id ejus est donum, ibi: *Et secundum hoc quod sempiternae donum est, refertur ad Patrem et Filium.* In dono autem duo considerantur; scilicet relatio, vel proprietate, secundum quam dicitur donum; et processio, ex qua secundum rationem intelligendi consequitur talis ratio. Primo ergo assignat differentiam ex parte relationis; secundo ex parte processiois, ibi: *Et notandum, quod sicut Filius nascendo accepit non tantum ut Filius sit, sed omnino ut sit . . . ita et Spiritus sanctus a Patre et Filio procedendo accepit non tantum ut Spiritus sanctus sit, vel donum, sed etiam ut omnino sit.* Prima in duas: primo ostendit quod donum dicitur Spiritus sanctus in eadem relatione vel notione, qua dicitur Spiritus sanctus; secundo movet questionem, et determinat eam, ibi: *Sed quaeritur, cui donabilis.*

Et notandum etc. Hic assignat differentiam ex parte processiois, et dividitur in tres: in prima

ostendit differentiam: quia Spiritus sanctus processione qua donum est, habet essentiam divinam, non autem inquantum datum est; in secunda movet quaestionem, et solvit eam, ibi: *Hic oritur questio*; in tertia inducit quamdam conclusionem, ibi: *Ex praedictis patet quod Spiritus sanctus sempiternus donum est et temporaliter datum*, scilicet quod nomen doni convenit Spiritui sancto per processionem aeternam, et nomen dati secundum processionem temporalem.

Et secundum hoc quod sempiternus donum est refertur ad Patrem et Filium. Hic ostendit differentiam quantum ad id cuius est donum, et dividitur in duas partes: in prima assignat differentiam; in secunda movet duas quaestiones; primam ibi: *Hic quaeritur, utrum Filius, cum sit nobis datus, dicatur, vel possit dici noster*: quam solvit: secundam ibi: *Post haec quaeritur, utrum Spiritus sanctus ad seipsum referatur*; cuius solutionem differt.

QUAESTIO I.

Circa hanc partem quinque quaeruntur: 1.º utrum donum sit essentialiter, vel personale; 2.º utrum sit proprium Spiritus sancti; 3.º utrum per hoc donum omnia dona dentur; 4.º utrum Spiritus sanctus processione qua donum dicitur, etiam Deus dicatur; 5.º utrum possit dici donum nostrum.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum donum sit nomen essentialiter.
(1. p., qu. 28, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod donum sit nomen essentialiter. Omne enim nomen connotans effectum in creatura, significat divinam essentiam, ut communitur dicitur. Sed hoc nomen *donum* connotat effectum in creatura: dicitur enim Spiritus sanctus donum, inquantum est donabilis creaturae in aliquo effectu. Ergo est essentialiter.

2. Praeterea, nullum nomen personale convenit essentialiter, quia essentia nec genita est nec gignens. Sed essentia divina dicitur donata esse Filio a Patre, ut dicitur Philippens. 2, 9: *Donavit illi nomen quod est super omne nomen*: quod etiam accipitur ex verbis Hilarii supra positus, 16 distinct., ult. cap. Ergo *donum* est nomen essentialiter.

3. Item, Spiritui sancto convenit esse donum, inquantum procedit ut amor. Sed amor in divinis etiam essentialiter dicitur, ut habetur ex verbis Augustini supra, distinct. 10 positus (ex 13 de Trin., cap. 17). Ergo videtur quod et donum.

4. Praeterea, quidquid habetur ab aliquo, hoc dicitur esse datum vel donatum. Sed, non intellecta distinctione personarum adhuc possemus habere Deum ad fructum (1), et non habemus hoc a nobis. Ergo esset datum nobis. Quidquid autem intelligitur in divinis, exclusa per intellectum distinctione personarum, est essentialiter. Ergo donum est essentialiter.

Contra, quidquid convenit alicui personae secundum rationem originis, non est essentialiter sed notionale. Donum autem dicitur Spiritus sanctus, inquantum ab aeterno procedit, ut dicitur in littera. Ergo non est essentialiter, sed personale.

(1) Id est, ad fructum, ut notat Nicolaus.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, dist. 13, quaest. 5, art. 1, dare vel donare dicitur dupliciter. Uno modo illud quod habetur per modum domini, ut possessio. Alio modo illud quod habetur quasi intrinsecum sibi, sicut aliquis habet seipsum vel materiam suam vel qualitatem. Quamvis autem in divinis personis non sit dominium unius respectu alterius, tamen est ibi auctoritas principii. Dicendum igitur, quod datio potest importare auctoritatem respectu dati; et sic donum vel datum est notionale. Potest etiam non importare auctoritatem, sed tantum hoc quod id quod datur, libere habeatur; et hoc modo ipsa essentia dicitur dari vel donari. Et secundum hoc, donum vel datum non est personale, sed essentialiter; tamen semper importat distinctionem dantis ad eum cui datur, quamvis non ad id quod datur.

Ad primum igitur dicendum, quod nomen potest connotare effectum in creatura dupliciter: vel secundum rationem principii tantum; et quia eadem est operatio totius Trinitatis, oportet quod tale nomen commune sit toti Trinitati et ad essentiam pertinens; vel ita quod cum ratione principii, respectu creaturae, etiam aliquid aliud importet: et tunc, quamvis secundum respectum ad creaturam det intelligere essentiam ex consequenti, sicut causa intelligitur in effectu; tamen secundum aliud quod significat potest ad personam pertinere; sicut assumere carnem importat et operationem; quae communis est tribus personis, et terminum operationis in quem terminata est assumptio, quod proprium est personae Filii; et ideo sibi soli convenit. Similiter dico, quod donum, praeter respectum quem importat ad illud cui donabile est, importat respectum ad illum a quo est, sicut a principio respectu eius auctoritatem habentis; et ex hac parte est notionale.

Ad secundum dicendum, quod si dare importet auctoritatem respectu dati in dante, sic essentia non dicitur dari, sed alio modo, ut dictum est, in corp. art. Et per hoc patet responso ad tertium; quia amor essentialiter, quamvis sit habens rationem primi doni, in quo alia dona dantur, tamen respectu eius non potest denotari auctoritas; et ideo ratione praedicta, amor non potest dici donari secundum quod auctoritas importatur in donante respectu dati.

Et similiter etiam dicendum ad quartum; quia donum, in cuius ratione importatur auctoritas, non remanet, non intellecta distinctione personarum.

ARTICULUS II.

Utrum donum sit proprium Spiritus sancti.
(1. p., qu. 58, art. 2.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod donum non sit proprium Spiritus sancti. Temporalis enim processio vel missio Spiritus sancti dicitur eius donatio. Sed Filius mittitur sicut Spiritus sanctus, et habet aptitudinem ad missionem a processione aeterna sicut Spiritus sanctus, ut patet ex dictis, dist. 13, quaest. 4, art. 2. Ergo Filius potest dici donum sicut Spiritus sanctus.

2. Praeterea, cum personae distinguantur per processionem aeternam, nomen proprium personae potest designari in actu processionis; sicut Filius designatur in generatione, inquantum est Filius. Sed nomen doni non designatur in processione aeterna: quia secundum eam Pater non dicitur donare donum,

sicut dicitur generare Filium. Ergo videtur quod non sit proprium Spiritus sancti.

3. Item, propria personarum dicunt tantum relationem, quia in absolutis divinae personae non distinguuntur. Sed donum non dicit tantum relationem, immo aliquid aliud quod datur. Ergo videtur quod non sit nomen proprium Spiritus sancti.

4. Praeterea, Spiritus sanctus non habet nisi unam notionem, quae est ejus processio. Sed alio modo innotescit Spiritus sanctus inquantum est donum, et inquantum est procedens. Ergo videtur quod notio qua donum dicitur, non sit propria Spiritus sancti, et ita nec nomen doni.

In contrarium est quod dicit Augustinus, lib. de Trinit. (1), quia sicut in Trinitate solus Filius dicitur Verbum, ita solus Spiritus sanctus dicitur donum. Sed quod convenit soli alicui personae, est proprium sibi. Ergo nomen doni proprium est Spiritus sancti.

Solutio. Respondeo dicendum, quod donum et datum differunt, ut in littera dicitur: et horum differentia potest attendi quantum ad tria: — scilicet quantum ad consignificationem. Datum enim consignificat tempus, cum sit participium; donum autem non, cum sit nomen. Inde est quod donum competit magis divinis, quae sine tempore sunt, quam datum: unde donum potest esse aeternum, sed non datum. — Item quantum ad significationem, quia donare addit supra dare. Donum enim, ut dicit Philosophus (4. Top., cap. 2), est datio irreducibilis, non quae recompensari non valeat, sed illa quae recompensationem non quaerit. Unde donum importat liberalitatem in dante. — Item quantum ad modum significandi: quia donum importat aptitudinem ad dandum; datum autem importat dationem in actu. Aptitudo autem ad dandum potest attendi dupliciter: vel ex parte ipsius dati, quasi passiva, sicut calefactibile ad calefactionem aptitudinem importat: vel ex parte dantis quasi activa; et talis aptitudo est secundum rationem qua aliquid datur liberaliter. Ratio autem omnis liberalis collationis est amor: quod enim propter cupiditatem datur, vel propter timorem, non liberali datione datur; sed talis datio magis dicitur quaestas vel redemptio. Quia igitur Spiritus sanctus est amor, ex ratione suae processionis habet in se et quod datur, et quod sit ratio dandi: unde est donum per se, et primo; alia autem quae dantur non sunt dona nisi secundum quod participant aliquid amoris, ut ex amore data. Si igitur colligantur tres dictae rationes doni, adjuncta auctoritate dantis ad donum, patet quod in Trinitate donum Spiritui sancto convenit secundum suam processionem aeternam, inquantum procedit ut amor, qui est ratio liberalis collationis. Unde sicut amor est sibi proprium, ita donum.

Ad primum igitur dicendum, quod donum non importat missionem in actu, sed rationem liberalis collationis vel dationis; quae quamvis sit idem re quod missio in divinis personis, tamen differunt ratione. Unde quamvis Filius detur vel mittatur, tamen ratio liberalis dationis est amor, qui est Spiritus sanctus; et ista ratio non pertinet ad Filium: unde non proprie potest dici donum, etsi dicatur datus.

Ad secundum dicendum, quod, sicut dictum est,

(1) Quod ex Augustino subjungitur, habetur partim lib. 6, cap. 2, quoad Filium, partim ex lib. 13, cap. 18, ac deinceps, quoad Spiritum sanctum colligitur (ex edit. P. Nicolai).
S. Th. Opera omnia. V. 6.

distinct. 15, quaest. unica, art. 3, processio Filii nominatur etiam quantum ad proprium suum modum, scilicet nomine suae generationis; et ideo ex propria sua processione potest trahi sua proprietates, scilicet Filius. Sed processio Spiritus sancti non habet nomen quantum ad modum suae processionis proprium. Unde ex actu personali quod significatur procedere, non potest trahi ad proprium pertinens ad modum processionis, secundum quod dicitur amor vel donum.

Ad tertium dicendum, quod hoc nomen *donum* vel *datum*, praeter relationem ex qua dicitur donum vel datum, dat intelligere rem quamdam quae datur; quamvis forte non sicut partem significationis nominis, quia subiectum non includitur in significatione nominis significans accidens concretive, ut dicit Commentator (3. Metaph., text. 14), quamvis Avicenna (6. Natural., part. 1, cap. 2), contrarium senserit. Sed ad rationem dati vel doni, nihil refert utrum illa res data sit in hoc genere vel in illo: et secundum quod coareletur donum conditionibus praedictis, oportet quod res illa data relationem significet: quia donum, ut ratio dandi, est amor; nec amor potest dari ut respectu ejus habeatur auctoritas nisi personalis quae ad aliquid est.

Ad quartum dicendum, quod sicut est in essentialibus, quod una essentia communis est bonitas et sapientia et omnia alia attributa, secundum diversas rationes; ita etiam in personalibus: quia una proprietates vel notio secundum rem differt secundum diversas rationes significandi in nomine; sicut proprietates Verbi alio modo significatur dum dicitur Filius, et dum dicitur Verbum. Ita etiam proprietates Spiritus sancti potest secundum diversas rationes diversis nominibus significari; et potest esse quod secundum rationem intelligendi una illarum rationum consequatur ad aliam, sicut etiam est in essentialibus attributis, quod voluntas praesupponit intellectum. Unde ratio doni consequitur rationem amoris simili modo.

ARTICULUS III.

Utrum per donum, quod Spiritus sanctus est, dentur omnia dona.

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod per donum, quod est Spiritus sanctus, non dentur omnia dona. Sicut enim dicit Philosophus (3. Phys., text. 10), alterationis non est alteratio: alias in infinitum abiretur. Si ergo donum datur per donum, ibitur in infinitum; et hoc non est ponere. Ergo videtur quod dona non dentur per aliud donum.

2. Praeterea, ut supra habitum est ex verbis Hilarii (dist. 16, ex 9 de Trin., post med.), ipsa essentia divina est data a Patre Filio. Si igitur omne datum datur per Spiritum sanctum, tunc essentia datur Filio per Spiritum sanctum; et hoc est inconveniens, quia Spiritus sanctus esset principium Filii. Ergo videtur quod per hoc donum non dantur omnia dona.

3. Item, Filius est etiam datus nobis, Isaiae 9. Sed Spiritus sanctus non habet aliquam rationem principii respectu Filii. Ergo videtur quod non omne datum detur per hoc donum.

4. Praeterea, nihil datur per donum aliquod, nisi illud donum detur. Sed multa dantur nobis a Deo, in quibus non datur Spiritus sanctus, sicut

data naturalia; et gratiae gratis datae. Ergo videtur quod non omnia dona dentur per hoc donum.

Contra est quod in littera dicitur.

Praeterea, illud quod est primum in quolibet genere, est causa omnium quae sunt in genere illo ut habetur ex verbis Philosophi (in 2 Metaph., text. 4). Sed Spiritus sanctus habet rationem primi doni, in quantum ipse est amor Patris et Filii. Ergo videtur quod per hoc donum omnia dentur.

Solutio. Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur dari multipliciter: quandoque ex ipsa proprietate naturae, secundum quod dicimus quod ignis dat calorem suum et sol splendorem, et hujus dationis non est principium voluntas: quandoque ex voluntate, ut principio dationis; et hoc contingit dupliciter: quandoque enim per dationem intenditur aliqua utilitas ipsius dantis, vel quantum ad remotionem mali, sicut quando aliquid datur ex timore, et talis datio dicitur redemptio; vel quantum ad acquisitionem alicujus boni, et talis datio est proprie quaestus, vel venditio; quandoque autem non intenditur utilitas aliqua in ipso dante, et haec datio dicitur liberalis, et proprie dicitur donatio. Constat autem quod illa datio in qua intenditur utilitas dantis nunquam competit Deo; unde ipsa singulariter dicitur liberalis, quia in omnibus aliis dantibus intenditur aliqua utilitas in dante vel boni temporalis vel spiritualis. Unde nulla datio est pure liberalis, ut dicit Avicenna (tract. 3 Metaph., cap. 4), nisi Dei et operatio ipsius. Ratio autem liberalis dationis est amor qui, secundum Dionysium (4 cap. de div. Nom.), movet superiora ad provisionem minus habentium. Et quia Spiritus sanctus est amor, ideo ipse est ratio omnium eorum datorum quorum principium est divina voluntas, sicut sunt omnia data creaturis.

Ad primum igitur dicendum, quod Philosophus intendit dicere, quod alteratio non terminatur ad alterationem, per se loquendo; non tamen intendit dicere, quod una alteratio non possit esse causa alterius; et non ibitur in infinitum, quia erit devinire ad primum donum quod datur per seipsum, et non per aliud donum Spiritus sancti.

Ad secundum dicendum, quod datio illa qua Pater dat essentiam Filio est datio ex proprietate naturae; unde ad illam dationem comparatur natura ut principium et non voluntas, ut supra dictum est, dist. 13, quaest. 5, art. 1, et ideo talis datio non est per Spiritum sanctum.

Ad tertium dicendum, quod quamvis Spiritus sanctus non sit principium Filii, est tamen principium effectus secundum quem Filius dicitur dari vel mitti; et ideo etiam ipse Filius est datus per donum quod est Spiritus sanctus, scilicet per amorem: unde dicitur Joan. 3, 16: *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.*

Ad quartum dicendum, quod quamvis omnia dona et naturalia et gratuita, dentur nobis a Deo per amorem, qui est primum donum, non tamen in omnibus donis datur ipse amor, sed tantum in dono quod est similitudo illius amoris, scilicet in dono caritatis. Cum enim dicitur, quod alia dona dantur per donum amoris, qui est Spiritus sanctus, praepositio *per* non notat causam ex parte recipientis, ut sit sensus: per hoc quod recipit donum amoris, recipit alia dona: sed notat habitudinem causae ex parte dantis, qui per hoc quod amat creaturam suam, omnia data dat.

ARTICULUS IV.

Utrum eadem processione Spiritus sanctus habeat quod sit donum et Deus.

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod non eadem processione Spiritus sanctus habeat quod sit Deus et quod sit donum. Non enim est eadem ratio communis et proprii. Sed donum est proprium Spiritui sancto. Deus autem est commune. Ergo non est idem donum et Deus.

2. Praeterea, quidquid habet Spiritus sanctus per processionem, secundum rationem intelligendi consequitur ipsam processionem. Sed Deitas non est consequens processionem: quia non procedit neque per se neque per accidens, sicut etiam non generatur. Ergo videtur quod Spiritus sanctus non habet per processionem quod sit Deus.

Contra, Spiritus sanctus non est Deus, nisi in quantum habet Deitatem. Sed per processionem recipit totam Deitatem a Patre. Ergo processione est Deus.

Solutio. Respondeo dicendum, quod sicut in Filio est significare proprietatem ejus per modum relationis, ut cum dicitur filiatione, et per modum exitus vel emanationis, ut cum dicitur generatio passive, vel nativitas; ita esset etiam in Spiritu sancto, si nomina essent posita; sed propter defectum nominum utrimque eodem nomine ad significandum emanationem ipsius, et proprietatem vel relationem, scilicet nomine processionis. Dico igitur, quod processio potest dicere emanationem Spiritus sancti, vel relationem sive proprietatem ejus. Si relationem vel proprietatem, sic Spiritus sanctus proprietate sua, formaliter loquendo, est Spiritus sanctus et donum et amor, non autem Deus, sicut nec Filius filiatione est Deus formaliter loquendo, sed filiatione est Filius, et Deitate Deus, et sapientia sapiens. Si dicat emanationem, tunc potest dici, quod Spiritus sanctus sua processione est Deus et donum, sicut etiam Filius sua nativitate est Filius et Deus; sed diversimode: quia Deitas se habet ad generationem solum ut accepta per generationem; sed filiatione, secundum rationem intelligendi, est consequens generationem. Et simili ratione consequitur quod Filius nascendo accipiat Divinitatem; et non solum ita quod gerundium importet concomitantiam, ut dicitur de aliquo: currendo est homo; sed importat ordinem ad acceptum, ut sit sensus: Filius nascendo accipit deitatem; id est, per nativitatem accipit divinitatem. Et similiter est de processione Spiritus sancti. Haec autem plenius dicta sunt supra, dist. 10, quaest. unic. art. 1.

Ad primum igitur dicendum, quod non eodem modo formaliter secundum rationem Spiritus sanctus est Deus et donum; sed per eandem emanationem habet utrumque: quia sicut Filius nihil habet nisi quod nascendo accipit, ita et Spiritus sanctus nihil habet nisi quod procedendo accipit.

Ad secundum dicendum, quod essentia divina non accipit novum esse in Spiritu sancto per processionem, cum unum et idem sit esse trium personarum; et ideo non procedit neque per se neque per accidens; neque etiam processionem consequitur; sed hoc quod Spiritus sanctus habeat Deitatem, convenit ei ex sua processione.

ARTICULUS V.

Utrum Spiritus sanctus possit dici donum nostrum.

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod Spiritus sanctus possit dici donum nostrum. Donum enim dicitur secundum respectum ad creaturam. Sed eis quae important respectum ad creaturam, potest addi meum vel nostrum, ut creator noster. Ergo videtur quod Spiritus sanctus possit dici donum nostrum.

2. Item, sanctus nihil adimit de ratione hujus quod dicitur spiritus. Sed dicitur spiritus noster, ut spiritus Eliae. Ergo videtur quod potest dici Spiritus sanctus noster.

3. Item, sicut Filius importat relationem aeternam, a qua imponitur, ita et Pater. Sed dicitur Pater noster. Ergo etiam potest dici Filius noster.

4. Praeterea, quidquid datur nobis, est nostrum. Sed Filius datus est nobis. Ergo est Filius noster.

5. Praeterea, in Deo idem est Deitas et Deus et sapientia et bonitas et omnia hujusmodi. Sed dicitur Deus noster; ergo etiam potest dici Deus sapientia nostra vel essentia nostra.

6. Sed e converso videtur quod non potest dici Deus noster. In pronomine enim *nostrum* vel *meum*, importatur aliqua habitudo vel relatio Creatoris ad creaturam. Sed Deus est nomen absolutum et nomen naturae, ut dicit Ambrosius (lib. 1 de Fid., cap. 1). Ergo videtur quod non potest dici Deus noster.

Solutio. Respondeo dicendum, quod Deus non potest habere aliquam relationem ad nos, nisi per modum principii. Cum autem causae sint quatuor, ipse non est causa materialis nostra; sed se habet ad nos in ratione efficientis et finis et formae exemplaris, non autem in ratione formae inhaerentis. Considerandum est igitur in nominibus divinis, quod omnia illa nomina quae important rationem principii per modum efficientis vel finis recipiunt additionem dictorum pronominum, sicut dicimus: Creator noster et bonum nostrum. Ea autem quae dicuntur per modum formae inhaerentis, non recipiunt dictorum pronominum additionem; et talia sunt nomina omnia divina, quae in abstracto significantur, quae omnia significantur per modum formae, ut essentia, bonitas et hujusmodi. Unde in talibus non potest fieri additio. Non enim possum dicere, quod Deus sit essentia nostra vel substantia vel aliquid hujusmodi. Tamen in istis nominibus considerandum est quidam ordo. Quia quaedam horum abstractorum important rationem principii efficientis et exemplaris, ut sapientia et bonitas et hujusmodi, quando fit additio dictorum pronominum, ut cum dicimus, Deus est sapientia nostra causaliter, per modum quo dicitur spes nostra: quia per ejus sapientiam efficitur in nobis sapientia exemplata a sua sapientia, per quam sapientes sumus formaliter. Quaedam autem non important rationem principii, nisi forte exemplaris, et talibus non consuevit fieri dicta additio. Non enim consuetum est dici, quod Deus sit essentia nostra, vel substantia nostra. Tamen etiam quandoque istis nominibus fit talis additio propter habitudinem principii exemplaris: sicut Dionysius dicit (4 cap. caelst. Hierar.) quod esse omnium est superesse Deitatis; licet hujusmodi locutiones magis sint exponendae quam extendendae. Ad primum ergo dicendum, quod donum in-

portat quandam relationem in actu, scilicet ad dantem, et quandam solum in aptitudine, quantum est in ratione sui nominis, scilicet ad eum cui datur; et ideo potest semper dici donum dantis; sed non est ejus cui datur, nisi quando sibi est datum in actu; et propter hoc dicimus datum nostrum et non donum nostrum.

Ad secundum dicendum, quod Spiritus sanctus est quaedam circumlocutio inventa ad exprimentam personam Spiritus sancti: ipse autem, in quantum est persona subsistens, non importat relationem principii, sed magis ejus qui est a principio; et ideo non potest dici Spiritus sanctus noster; sed spiritus importat rationem principii, in quantum a spiritu est inspiratio, propter quod potest dici spiritus noster.

Ad tertium dicendum, quod Pater importat rationem principii, Filius autem non, sed magis ejus quod est a principio; et ideo non potest dici Filius noster, sicut dicitur Pater noster; quamvis etiam non dicatur Pater noster, prout imponitur nomen a paternitate aeterna: sic enim est Pater solius Filii naturalis.

Ad quartum dicendum, quod quamvis Filius datus sit nobis, non tamen datus est nobis in filium, sed in doctorem vel salvatorem; et ideo potest dici salvator noster, sed non filius noster. Et si objiciatur: est Filius et est noster; ergo est Filius noster, patet quod est fallacia accidentis.

Ad quintum dicendum, quod sapientia in abstracto significat id quo aliquis est formaliter sapiens; et propter hoc ratione praedicta non potest proprie dici quod sit sapientia, nisi per modum qui dicitur est, in corp. art.

Ad ultimum dicendum, quod Deus, quamvis significet essentiam divinam quantum ad id cui imponitur, tamen quantum ad id a quo imponitur nomen, significat operationem, ut supra dictum est ex verbis Damasceni (1 Fidei orth., cap. 12, ut supra dist. 2, in exposit. litterae). Et ideo potest dici Deus noster. Tamen diversimode potest dici Deus omnium et iustorum; Deus enim dicitur omnium propter relationem principii, in quantum scilicet est creator omnium; dicitur autem Deus iustorum specialiter, secundum rationem finis quem contingunt; et ideo dicitur etiam ab eis haberi. Alia enim licet ordinetur in ipsum sicut in finem, non tamen consequuntur ipsum, nisi justi qui conjunguntur sibi per gratiam et gloriam; et ideo etiam omnium communiter dicitur vel finis vel aliquid hujusmodi; sed absolute dicitur de justis quia Deus est eorum, quia habent ipsum sicut suam hereditatem, et per quandam modum passionis.

Expositio textus.

Sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine. Videtur hoc esse falsum: quia sicut dicitur donum dationis, ita Spiritus spirationis. — Sed dicendum, quod in nomine spiritus non importatur relatio nisi per accidens ex modo significandi, prout significatur ut terminus actionis alicujus; sed in nomine doni importatur relatio etiam quantum ad significationem; quia hoc ipsum donare, unde nomen doni sumitur, magis pertinet ad genus relationis quam actionis: quia dare nihil est aliud quam suum alterius facere. Nomen etiam spiritus imponitur ad significandum substantiam ratione alicujus proprie-

latis, scilicet subtilitatis, ut supra dictum est, dist. 10, qu. un., art. 4, unde et aërem spiritum dicimus et animam; sed nomen doni non imponitur ad significandum substantiam, sed ad significandum aliquid circa substantiam, quod consequitur dationem; unde non reductur ad praedicamentum substantiae.

Non enim, ut ait Hilarius, per defectionem, aut protensionem, aut derivationem ex Deo Deus est. Hic Hilarius a divinis personis excludit tres modos emanationis qui sunt in diversitate substantiae. Unus est quando aliquid generatur ex re corrupta, ut vermis in carne putrelacta, vel aer ex aqua; et hoc notat cum dicit: Per defectionem. Secundus quando producitur ex re manente conjuncta sibi, sicut ramus ex arbore; et hoc tangit cum dicit: protensionem. Tertius est, quando producitur aliquid ex re manente, sed separata ab ea, ut rivus ex fonte, vel ex silice; et hoc tangit cum dicit: Derivationem vel decisionem; et sic etiam homo est ex homine: quorum nullus divinis personis convenit.

Sed ex virtute naturae, non tamquam generante, sed tamquam principio generationis per modum formae: Subsistit Filium naturaliter; id est, nascitur subsistens: In naturam eandem, non solum specie, sicut in aliis generationibus univocis, sed numero.

Nativitas, inquit, Dei non potest non eam de qua perfecta est, tenere naturam. Haec exposita est superius, 3 distinctione in exposit. litterae.

Non ille spiritus noster quo sumus. Sciendum, quod in Spiritu sancto sumus, non quidem formaliter, sed effective: sed spiritu creato, quae est anima sumus formaliter; Spiritu sancto autem sumus sancti effective et formaliter, secundum quod per caritatem, quae est exemplatum amoris, qui est Spiritus sanctus, formaliter sanctificamur; et per hoc nobis Spiritus sanctus conjungitur.

Tollam de spiritu tuo, Numer. 11, 17. Hoc enim non dicitur quia Moysi gratia minorata esset quantum ad statum habitus, sed quantum ad usum sollicitudinis, aliis in sui auxilium substitutis. De spiritu etiam suo dicitur illis collatum, non quia persona Spiritus sancti divisibilis sit, vel quod habitus gratiae de subjecto in subjectum transferri possit, et dividi; sed quia acceperunt minorem gratiam quam Moyses habuerat, et ad similes actus, et quasi ex gratia Moysi propagatam, in quantum eis gratiam talem orando impetravit.

Past haec quaeritur, utrum Spiritus sanctus ad seipsum referatur. Istam quaestionem solvet Magister in 50 distinct.

DISTINCTIO XIX.

Hic de aequalitate trium personarum.

Nunc postquam coaeternitatem trium personarum pro modo facultatis nostrae insinuavimus, jam de earumdem aequalitate aliquid superest loqui. Fides enim catholica, sicut coaeternitas, ita et coaequales tres personas asserit. Aequalis est enim in omnibus Patri Filius, et Patri et Filio Spiritus sanctus: quia ut Augustinus (Fulgentius) in lib. de Fide ad Petrum (cap. 1) breviter aperiens quomodo intelligatur aequalitas, docet, nullus horum alium aut praecedat aeternitate, aut excedat magnitudine, aut superat potestate: quia nec Filio nec Spiritui sancto, quantum ad naturae divinae unitatem pertinet, aut anterior, et sine initio est, quod Filius de Patris natura exitit, et aeternum et sine initio est quod Spiritus sanctus de natura Patris Filique procedit. Ob hoc ergo tres recte unum credimus et dicimus Deum: quia una prorsus aeternitas, una immensitas, una naturaliter trium personarum est Divinitas. Ecce breviter assignavit Augustinus in quo trium personarum consistat aequalitas, scilicet quia alia aliam non excellit aut aeternitate aut magnitudine aut potestate.

Quod aeternitas et magnitudo et potentia in Deo sunt unum, sed ponantur quasi diversa.

Cumque enumerentur ista quasi diversa in Deo, tamen unum et idem sunt, scilicet essentia divina simplex et incommutabilis. Unde Augustinus (in 7 lib. de Trinit.): « Non commutabilis, alio Deus est; sed eo magis quod Deus est: quia non aliud illi est magnitudo esse, aliud Deum esse. Eadem quippe ejus magnitudo est quae virtus, et eadem essentia quae magnitudo. » Pater ergo et Filius simul una essentia, est una magnitudo, ita etiam et potentia Dei essentia divina est. Unde Augustinus (in 7 lib. Confess., cap. 4): « Voluntas et potentia Dei, Deus ipse est. » Aeternitas quoque Dei essentia divina est: quod Augustinus ostendit super illum locum Psal. 101: « In generationem et generationem anni tu, » dicens (concl. 2): « Est generatio generationum, quae non transit, collecta de omnibus generationibus, id est sanctis: in illa erunt anni Dei, qui non transeunt, id est aeternitas Dei. Non enim aliud sunt anni Dei, aliud ipse: sed anni Dei aeternitas Dei est; aeternitas vero ipsa Dei substantia est, nihil habens mutabile. » Invenisse ergo tenemus quod unum idemque est, scilicet essentia divina, aeternitas Dei, potentia, magnitudo et tamen consuevit Scriptura haec et his similia quasi distincte ponere. In his ergo

verbis trium aequalitatem personarum breviter complexus est Augustinus: quia alius alium nec aeternitate nec magnitudine nec potentia superat. Quod autem aeternitate, aliqua trium personarum aliam non excedat, supra (dist. 9) ostensum est ubi coaeternitas trium personarum insinuat est.

Hic de magnitudine, quod ea aliqua personarum aliam non excellit.

Nunc ergo superest ostendere quod magnitudine vel potentia, alius alium non excedit; et prius de magnitudine videamus.

Quod non est major persona alia, nec minus aliquid duae quam una, nec tres vel duae majus quam una.

Sciendum est ergo, quia Pater non est major Filio, nec Pater vel Filius major Spiritu sancto, nec majus aliquid duae personae sunt simul quam una, nec tres simul majus aliquid quam duae; nec major est essentia in tribus quam in duabus, nec in duabus quam in una: quia tota est in singulis. Unde Joannes Damascenus (lib. 3 Fil. orth., cap. 6) ait: « Confitemur Deitatis naturam omnem perfecte esse in singula suarum hypostasium (id est personarum), omnem in Patre, omnem in Filio, omnem in Spiritu sancto. Ideoque perfectus Deus Pater, perfectus Deus Filius, perfectus Deus Spiritus sanctus. »

Quomodo dicitur Deus Pater esse in Filio, et Filius in Patre, et Spiritus sanctus in utroque, et singulus in singulis.

Et inde est quod Pater dicitur esse in Filio, et Filius in Patre, et Spiritus sanctus in utroque, et singulus in singulis. Unde Augustinus (Fulgentius) in lib. de Fide ad Petrum (cap. 1): « Propter unitatem naturalem totus Pater in Filio et Spiritu sancto est; totus quoque Spiritus sanctus in Patre et Filio: nullus horum extra quemlibet ipsorum est, propter naturae divinae unitatem. » Ecce hic (1) aperit aliquatenus (non enim potest plene tantum ab homine rescari arcanum) ex qua intelligentia dicitur singula personarum tota esse in aliis. Unde etiam Hilarius ista interius perquirens (in lib. 5 de Trinit., in princ. 4): « Alberti perierunt quae obscuritatem sermo Domini, cum dicit (Joan. 14, 11): Ego in Patre, et Pater in me est: nec immerito: natura

(1) Al. Et hic.

enim intelligentiae humanae rationem dicti hujus non capit, nec exemplum aliquid rebus divinis comparatio humana praestabit. Sed quod non intelligibile est homini, Deo possibile est (1). Cognoscendum itaque atque intelligendum est, quid sit illud: Ego in Patre, et Pater in me est: si tamen comprehendere hoc, ita ut est, valeamus, ut quod natura rerum pati non posse aestimatur, id divinae veritatis ratio consequatur. Patrem igitur in Filio, et Filium in Patre esse, plenitudo Divinitatis in utroque perfecta est: quia plenitudo Divinitatis est in Filio: quod in Patre est, hoc et in Filio est; quod in ingenito est, hoc in genito: alter ab altero, et utroque unum: is scilicet qui est, nihil habens quod non sit etiam in eo a quo est, nec duo unus, sed alius in alio, quia non aliud in utroque: ut unum sit in fide nostra uterque, non unus. Nec eundem utroque, nec aliud confitemur: quia Deum ex Deo natum, nec eundem a-tivitas, nec aliud esse permittit. Eandem in utroque, et virtutis similitudinem, et Deitatis plenitudinem confitemur: quia Veritas dicit (loc. cit.): Ego in Patre, et Pater in me est. Omnia enim Filius accepit a Patre: nam si partem ejusdem qui genitus, accepit, ergo neuter perfectus est; deus esset enim et ille decessit; nec plenitudo erit in eo qui ex portione consistit. Neuter ergo perfectus est, nisi plenitudinem suam, et qui genitus (2), amittit; nec qui natus est, consequitur. Fateamur ergo quod Filius est in Patre, et Pater in Filio, Deus in Deo, ut Hilarius ait (in 7 lib. de Trinit., prop. fin.): « Non per duplicem convenientium generationum conjunctionem, nec per insitam capaciorum substantiae naturam; sed per naturae unitatem similitudinem, per navitatem naturae vivens ex vivente natura; dum res non differt; dum naturam Dei non degenerat nativitas; dum non aliud aliud ex Deo quam Deus nascitur; dum nihil in his novum est, nihil alienum, nihil separabile. » Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas, intelligi potest ex quo sensu Christus dixerit se esse in Patre, et Patrem in se. Ex eodem sensu etiam intelligitur Spiritus sanctus esse in utroque, et singula personarum in singulis: quia scilicet in singulis est eadem plenitudo Divinitatis, et tanta similitudo naturae: quia non est major divina natura in aliqua harum personarum; sed unius et indifferens naturae sunt haec tres personae. Ideoque altera in altera esse dicitur, ut praedictum est. Unde etiam Ambrosius (Ambrosiaster) praedictorum verborum sententiam nobis aperiens (super Epistolam 2 ad Corinth. cap. 5 libi: « Deus in Christo ») ait: « Per hoc intelligitur Pater esse in Filio et Filius in Patre, quia una est eorum substantia. Ibi est enim unitas, ubi nulla diversitas. » Ecce trium illustrium virorum testimonis, scilicet Augustini, Hilarii, atque Ambrosii in idem concurrentibus, revelatione Spiritus sancti in eis loquentis, pie credere volentibus ostenditur, tamen quasi per spiritum et in aenigmate, qualiter accipiendum sit, cum dicitur Pater in Filio esse, vel Filium in Patre, vel Spiritus sanctus in utroque.

Ad id quod cooperat, credit, ut ostendat, scilicet, quod magnitudine unus non superat aliam.

Sed jam nunc ad propositum redeamus coeptoque insistamus, ostendentes quod magnitudine, nulla trium personarum aliam superat; quia nulla major alius, nec majus aliquid sunt duae quam una, nec tres quam duae, nec major Deus quam singuli eorum: quia singulus illorum perfectus est, nec est quo crescat illa perfectio.

Quod nulla personarum pars est in Trinitate.

Nec est aliqua trium personarum pars Dei vel divinae essentiae: quia singula harum verus et plenus Deus est, et tota, plena divina essentia est; et ideo nulla istarum in Trinitate pars est. Unde Augustinus (in lib. 4 contra Maximinum haereticum, cap. 10), sic ait: « Pater Deum Patrem cum Filio et Spiritu sancto unum Deum non posse esse. » Times enim ne Pater sit pars unius Dei, qui constat ex « tribus. Noli hoc timere; nulla enim fit partium in Deitatis unitate divisio. Unus est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus; id est, ipsa Trinitas unus est Deus. Ergo, inquit, Deus Pater est pars Dei. Absit. Tres enim personae sunt, substantiae sunt, et unum sunt; unum unum sunt, ubi nulla naturarum, nulla est diversitas voluntatum. Si enim natura

(1) Al. Deo esse possibile est.
(2) Al. et eum qui genitus.

unum essent, et consensione unum non essent, non summe unum essent. Si vero natura dispares esset, unum non essent. Hi ergo tres, qui unum sunt propter ineffabilem conjunctionem Deitatis, quae ineffabiliter copulantur, unus Deus est. Pars ergo Trinitatis esse non potest quicumque unus est in tribus. In Trinitate ergo, quae Deus est, et Pater Deus est, et Filius Deus est, et Spiritus sanctus Deus est, et simul hi tres unus Deus. Nec iniquis Trinitatis tercia pars est unus; nec majus aliquid duo quam unus, ibi est; nec majus aliquid sunt omnes quam singuli: quia spiritualis, non corporalis est magnitudo. Qui potest capere, capiat; qui autem non potest, credat et oret, ut quod credit, intelligat. Verum est enim quod dicitur per Prophetam (Isai. 7, 5): Nisi credideritis, non intelligetis. His verbis aperte ostendit indifferenter magnitudinem trium personarum. Item (in eodem, ibidem): « Tu nempe dixisti unum Deum non ex partibus esse compositum; et hoc de Patre tantum vis intelligi. Ille, inquit, virtus est ingenita, simplex. Et tamen in hac simplici virtute nulla videris commovere, cum dicit: Deus Deum genuit, bonus homo genuit, sapiens sapientem, clemens clementem, potens potentem. Numquid ergo (1) bonitas et sapientia et clementia et potentia partes minus sunt virtutis, quam simplex esse dixisti? Si dixeris, « Partes sunt simplex ergo virtus ex partibus constat. Et simplex ista virtus, te deficiente, unus est Deus. Ergo Deum ex partibus compositum esse dicit. Non dico, inquit, non sunt ergo partes. Si ergo in una persona Patris et illa invenis quae plura videntur et partes non invenis, quia una virtus simplex est; quanto magis Pater et Filius et Spiritus sanctus, et propter individuum Deitatem unus Deus est, et propter uniusquodque proprietatem tres personae sunt, et propter perfectionem singulorum, partes unius Dei non sunt? Virtus est Pater, virtus est Filius, virtus est Spiritus sanctus. Hoc verum dicit. Sed quod virtutem est virtutem de virtute procedentem de virtute genitam, et virtutem de virtute procedentem non vis habere eandem naturam; hoc fatsum dicit, et hoc contra fidem rectam et catholicam dicit. » His verbis aperte docetur, quod tres personae illae non sunt partes Dei vel divinae essentiae, nullaque Trinitatis pars dicenda est, nec una major alius (2).

Cum dicimus, tres personas esse unam essentiam, nec ut genus de speciebus, nec ut speciem de individuis praedicamus; quia non est essentia genus, et persona species; vel essentia species, et persona individuum.

Hic adsciendum est, quod tanta aequalitas est trium personarum, atque indifferens magnitudo, quod cum dicimus tres personas unam esse essentiam vel substantiam, nec ut genus de speciebus, nec ut speciem de individuis praedicamus, non enim essentia divina genus est et tres personae species, vel essentia divina species et tres personae individua. Quod Augustinus rationibus probabilibus atque irrefragabilibus demonstrat (in lib. 4 de Trin., cap. 6), ita dicens: Si essentia genus est, species autem persona, ut nonnulli sentiunt, oportet appellari tres substantias, ut appellantur tres personae; sicut cum sit animal genus, et equus species, appellantur tres equi, iidemque tria animalia: non enim species ibi pluraliter dicitur, et genus singulariter; ut si diceretur: tres equi sunt unum animal, sed sicut tres equi speciali nomine dicuntur. Cum ergo tres personae unam essentiam esse fateamur, non tres esse essentias (cum tres equi tria animalia dicuntur non unum), patet, nomine essentiae non significari genus, nec nomine personae speciem.

Hic probat quod non dicitur ut species de individuis.

Si vero dicunt, nomine personae non speciem significari, sed aliquid singulare atque individuum, et nomine essentiae speciem intelligi; ut persona non dicatur sicut homo, sed quomodo dicitur hic homo, velut Abraham, Isaac et Jacob, vel quis alius, qui etiam digito praesens demonstrari possit; sic quoque illos eandem ratio confutabit. Si enim dicuntur Abraham, Isaac et Jacob tria individua; ita tres homines, et tria animalia. Cur ergo Pater et Filius et Spiritus sanctus, si secundum genus et speciem et individuum ista discernimus, non ita dicuntur tres essentiae, ut tres personae?

Alia modo probat Augustinus.

Alia quoque modo idem probat Augustinus, scilicet quod

(1) Al. additur caritas.
(2) Al. perperam nec una alia ulla major alius. In marginem rejicienda sunt verba alius ulla.